

Nederlands Volkenkundig Missiemuseum

Abstract

In 1936 opende in Tilburg het Nederlands Volkenkundig Missiemuseum, dat meerdere collecties van missionarissen samenvoegde. In 1987 sloot het museum haar deuren, waarna de collectie in bruikleen werd gegeven aan het Nijmeegs Volkenkundig Museum.

Geschiedenis van het museum

In 1932 werd in de Noord-Brabantse stad Tilburg de Stichting Nederlands Volkenkundig Missiemuseum opgericht. Rond die tijd waren er verschillende katholieke congregaties in Tilburg actief die allemaal een eigen collectie onderhielden. De stichting had als doel deze collecties samen te brengen ter bevordering van de katholieke missie en om het publiek het kennis laten maken met de godsdienstige opvattingen, kunst, zeden en gebruiken van de mensen uit de missielanden. Samen met het Natuurhistorisch Museum Tilburg (tegenwoordig Natuurmuseum Brabant), werd in 1936 het Nederlands Volkenkundig Museum geopend aan de Paleisstraat in Tilburg. Beide musea verhuisden enkele malen, totdat het volkenkundige museum vanwege bezuinigingen in 1987 haar deuren sloot.

Voorwerpen die in bruikleen of als geschenk afgestaan waren kwamen van verschillende geloofsgroepen afkomstig uit verschillende katholieke delen van Nederland: van Tilburg tot Maastricht. Daarnaast schonk ook een groot aantal particulieren het een en ander aan etnografica.

De collectie van het Volkenkundig Museum omvatte zo'n 6.000 voorwerpen en was afkomstig uit een groot aantal gebieden. Het zwaartepunt lag op Zuid- en Zuidoost-Azië. In het [Museumboek voor Noord-Brabant](#) uit 1982 beschrijft Harry Verwiel de toenmalige opstelling van het Volkenkundig Museum. Vier gebieden werden permanent gerepresenteerd met een omvangrijke eigen collectie: Latijns-Amerika, Indonesië, Nieuw-Guinea en Afrika. De afdeling Latijns-Amerika bevatte veel objecten afkomstig uit graven uit de voor-Spaanse periode, zoals beeldjes van krijgers. Van de Maya-cultuur stonden godenbeelden opgesteld. De afdeling Indonesië behelsde wajangpoppen in leer en hout, textiel, vlechtwerk, sieraden en beelden. Zo stond er een groot voorouderaltaar, afkomstig van de Tanimbar-eilanden. De afdeling Nieuw-Guinea bestond vooral uit houtsnijwerk: maskers, grote voorouderfiguren, kano's, schilden en godenbeelden. Uit Afrika stamde een collectie maskers en beelden.

Om de connotatie met de kerkelijke achtergrond van het museum te verminderen werd in 1969 de naam van het museum veranderd in Nederlands Volkenkundig Museum. Na de sluiting van het museum in 1987 werden bruiklenen teruggegeven, waarvan een groot deel terecht kwam in het Karmelietenklooster Elzendaal te Boxmeer. De resterende collectie werd overgedragen aan het Nijmeegs Volkenkundig Museum dat werd beheerd door de Katholieke Universiteit Nijmegen (tegenwoordig de Radboud Universiteit).

In 2009 opende in Tilburg het [Peerke Donders paviljoen](#) waar het levensverhaal van Peerke Donders, die als missionaris in Suriname en voormalig Nederlands Indië actief was, aan de hand van objecten verteld. Ook het [Stadsmuseum Tilburg](#) beheert een interessante collectie, van onder andere de Fraters van Tilburg. Het betreft hier met name de omvangrijke [fotocollectie Caribisch Erfgoed](#).

Herkomstonderzoek

Bij het [Regionaal Archief Tilburg](#) is een belangrijk deel van het archief van het Nederlands Volkenkundig Missiemuseum beschikbaar. In [doos 20](#) is een beschrijving van de collectie te vinden. Tevens is een bewerkte versie van deze inventaris te lezen in het artikel [Het Nederlands\(ch\) Volkenkundig \(Missie-\)Museum 1936-1986, een roomse erfenis](#) van Cees van Raak.

Ook bij de Radboud Universiteit wordt een geringe hoeveelheid relevant archiefmateriaal over het Volkenkundig Missiemuseum bewaard. Hierbij gaat het voornamelijk om de formele correspondentie over de bruikleen en herbestemming van de museumcollectie na sluiting van het Nijmeegs Volkenkundig Museum in 2005. In het archiefmateriaal bevinden zich als bijlagen twee inventarislijsten: de 'bruikleencollectie Volkenkundig Missiemuseum Tilburg', en de 'bruikleencollectie Paters Capucijnen Tilburg'. De voorwerpen in deze inventarissen zijn slechts summier omschreven (bruikleengever, naam voorwerp en plaats van herkomst). Om het archief in te zien kan contact worden opgenomen met de beheerder van het archief van de Radboud Universiteit, [Marianne Waldekker](#).

Related Aids

- [Musea en collecties](#)
- [Zendingen en missionarissen in gekoloniseerde gebieden](#)
- [Missiemuseum Steyl](#)
- [Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch](#)
- [Nederlandsch Zending Genootschap](#)
- [Wereldmuseum Berg en Dal](#)

Primary sources

Archief:

NL-TbRAT toegang 517 Plaatsingslijst van het archief van het Volkenkundig Museum te Tilburg, 1932 - 1989 Archief van het Nederlands Volkenkundig Missiemuseum bij het Regionaal Archief Tilburg. Doos 20 bevat onder andere een inventaris van de museumcollectie

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl/zoek-in-archieven/?/file/8fe8c8d66b2d3d5d8a2e8a73eb87563a>

Secondary sources

Artikel:

Raak, Cees van. 'Het Nederlands(ch) Volkenkundig (Missie-)Museum 1936-1986, een roomse erfenis.' Tilburg. Tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur 21, no. 3 (2003): 90-98. Artikel van Cees van Raak over de geschiedenis van het Nederlands Volkenkundig Missiemuseum in Tilburg. Artikel beschrijft uitvoerig de geschiedenis van het museum, de verschillende onderdelen van de collectie en de conservatoren door de jaren heen.

<https://www.historietilburg.nl/wp-content/uploads/Jaargang-21-2003-nummer-3.pdf>

Boek:

Verwiel, Harry. Museumboek voor Noord-Brabant. Bosch & Keuning, 1982. Boekje uit 1982 met beschrijvingen van verschillende musea. In het hoofdstuk 'Van vreemde volken' wordt kort aandacht besteed aan het Nederlands Volkenkundig Missiemuseum in Tilburg.

<https://search.worldcat.org/title/781496494>, [WorldCat 781496494](#), [ISBN 9789024644247](#)

Relevant Data

TO BE FILLED

first edited by Wiebe Reints as original_author on 2025-07-07

last edited by Wiebe Reints as original_author on 2026-01-06